

V Praze dne 12. května 2011

Analýza východisek a dopadů dokumentu MF ČR „Reforma přímých daní a odvodů – III. pilíř daňové reformy“¹

Zpracoval: ing. M. Fassmann

Úvodem

Dlouho avizovaný nový koncept daňové reformy České republiky představil ministr financí Kalousek veřejnosti dne 18. března 2011. Tato prezentace a na ní navazující dokument se stal východiskem naší analýzy. Některé parametry, důležité pro odhad dopadů, však nebyly v této prezentaci blíže specifikovány (např. výše budoucích minimálních vyměřovacích základů pro platby sociálního a zdravotního pojištění OSVČ). Tyto parametry byly do našich propočtů doplněny na základě externích konzultací. Předložený dokument je v podstatě ministerským návrhem (i když projednán NERVem).

Z hlediska celkového pojetí ani tento dokument nevybočil z řady stále více povrchních, odborně odbytých a o to více ideologicky podbarvených „reformních“ dokumentů předkládaných touto i předchozí vládou. Proto nelze než zopakovat celou řadu obecných výhrad, které jsme již uplatnili i při rozborů jiných „refořem“ předkládaných české veřejnosti v minulých letech.

Především **absentuje objektivní analýza** problémů českého daňového systému, jeho příčin a důsledků. Tuto analýzu nahrazují ideologické floskule v programového prohlášení vlády (proč se také zdržovat nějakými rozbory, když je vládě – jak si ukážeme dále - vše naprosto jasné).

Absentuje souhrnný pohledu na daně a daňový systém jako celek a vize jeho vývoje ve vztahu k celkovému vývoji veřejných financí. Pod údajným pláštíkem „daňové reformy“ je ve skutečnosti překládán ne zcela domyšlený koncept změn některých parametrů v oblasti daně z příjmu fyzických osob a v oblasti pojistných systémů.

Z obecného hlediska jsou daňové příjmy veřejných rozpočtů určeny třemi parametry – počtem poplatníků (kdo platí), daňovým základem (z čeho se platí) a daňovou sazbou (kolik se platí).

Je evidentní, že předložený návrh celou řadu klíčových otázek daňové politiky naprosto opomíjí. Opomíjí i celé okruhy daní majetkových a daní nepřímých (změny DPH, přesněji řečeno - sjednocení DPH je součástí důchodové reformy). Ve skutečnosti opomíjí i daň z příjmu právnických osob (kde se reforma „zmohla“ jen na pár kosmetických úprav.²

¹ Tento text přímo navazuje a rozvíjí analýzu obsaženou v materiálu ČMKOS Rychlá informace pro vedení ČMKOS Základní charakteristika navržené „Daňové reformy ČR“ ze dne 30.března 2011.

² Přitom je to právě tato daň, která je podle našeho názoru nejvíce zralá, až přezrálá na zásadní daňovou reformu. Od roku 1993 se v rámci této daně (velmi často vlivem silných lobbyistických tlaků) naakumulovalo - minimálně z evropského pohledu - nebývalé množství slev, úlev, výjimek a odpočtů od základu daně, jejichž důsledkem je nebývale úzký daňový základ této daně v České republice. Nejlépe je tento problém možno

Z celkového pohledu daňového systému působí různě „rozptýlená“ daňová opatření, která se připravují v nejbližších letech značně chaoticky a nepřehledně. Možná, že právě v tom, aby se odděleně posuzovalo tu sjednocení DPH, tu změny v přímých daních, tu změny v pojistném, tkví záměr předkladatele. A to proto, aby se nevidělo, jak budou tyto experimenty působit na jednotlivé subjekty souhrnně, čili jinak řečeno kdo na daňových reformách vydělá a kdo prodělá.

Ministerstvem předložený materiál je přímo ukázkovým příkladem naprosté degradace obecně správného záměru omezení celé řady výjimek, slev, úlev a odpočtů od daňového základu. Z předloženého materiálu je naprosto zřejmé, že se v této otázce nepostupovalo objektivním způsobem, ale naprosto ideologicky předpojatě. Především nebyl proveden podrobný objektivní audit v této oblasti, resp. minimálně posouzení toho, zda různé slevy, úlevy či odpočty od základu daně ve všech daňových okruzích jsou na místě a plní ten účel, pro který byly schváleny.

Výsledek práce MF ČR je naprosto absurdní a šokující. Proto také předkládá návrhy na redukci těch pár výjimek týkajících se zaměstnanců souvisejících především se zajištěním jejich stravování. Jinak řečeno, rušení výjimek se zaměřuje výhradně na ten daňový subjekt, který má dnes prokazatelně nejširší základ daně ze všech daňových subjektů!

Prezentované cíle daňové reformy naprosto nekorespondují s vlastním obsahem tzv. reformních opatření. I když je možné úspěšně polemizovat o možnostech naplnění každého z pěti cílů (některými se budeme zabývat podrobněji dále), zastavme se pouze u jediného, z pohledu zajištění daňové spravedlnosti, zásadního cíle. Tento cíl je v materiálu definován jako „rovných podmínek“.³

Prezentace navržených opatření jako opatření směřujících k rovným podmínkám ve zdanění je, jak si ukážeme dále, naprosto absurdní. Navržená novela nejen že nezmírňuje rozdíly ve zdanění mezi různými subjekty, ale naopak je zásadním způsobem prohlubuje. Především mezi zaměstnanci a OSVČ.

Zásadní a dlouhodobá opatření se v „reformním chvatu“ přijímají naslepo. Jak se v posledních letech stalo „dobrým zvykem“ vláda resp. ministerstvo financí předkládá dokument, na základě něhož se v nejbližší době kompletně rozhodne o úpravách na několik let dopředu. A to přesto, že samozřejmě nebude vůbec známá aktuální situace ekonomiky i veřejných rozpočtů v době spuštění „reform“.

Takto se postupovalo např. i při Topolánkově reformě. V roce 2007 se dopředu naplánovala a schválila daňová tříletka - snížení daní pro roky 2008-2010. (Samozřejmě bez ohledu na počínající celosvětovou ekonomickou krizi a samozřejmě bez ohledu na to, jaké budou skutečné dopady jednotlivých etap daňových redukcí). Mimochodem dopady Topolánkovy reformy nebyly dodnes vyhodnoceny. (Jen připomínáme, že i tuto reformu uváděl v život současný reformní ministr financí.

Naprosto absentují opatření zaměřená na boj proti daňovým únikům, práci na černo, praní špinavých peněz a proti dalším negativním ekonomickým jevům. Přitom se ve

charakterizovat rozdílem mezi nominální sazbou a efektivní sazbou daně z příjmu fyzických osob na kterou upozornila před nějakou dobou auditorská firma Ernst and Young. Tento rozdíl – který podle propočtů této firmy činí 7 proc. bodů - je nejvyšší z celé Evropské unie (např. na Slovensku to bylo pouze 2 % body). Pokud tedy dnes má Česká republika stejnou nominální sazbu této daně jako Slovensko (19 %), znamená to, že na Slovensku jsou hrubé příjmy (tržby) zdaňovány v průměru cca 17 %, zatímco v České republice jenom 12 %.

³ Vedle tohoto cíle má údajně reforma přinést : - jednoduchý a přehledný systém, -dlouhodobou stabilitu bez nesystémových zásahů, - snížení administrativních nákladů poplatníků a státu, - mírné snížení přímé daňové zátěže.

skutečnosti jedné o nedílnou součást vyhlášeného boje proti korupci (peníze na korupci odněkud pocházejí a někde za sebou zanechávají stopy).

Na okraj je nutno zmínit i nezměrnou manipulativní „argumentaci“ obsaženou v dokumentu. Jejím příkladem mohou být třeba grafy údajně charakterizující „dopady“ daňové reformy na zaměstnance. V nich se naprosto zřetelné výrazné zvýšení daňového a odvodového zatížení zaměstnanců zastírá tím, že se kombinuje se snížením pojistného zaměstnavatelům!

I. Tři koncepční linie nové daňové reformy

Je dosti pravděpodobné, že jednotlivé parametry navržené „daňové reformy“ ještě doznají na základě koaličních jednání určitých změn. Nicméně se nedomníváme, že tyto změny budou natolik zásadní, aby změnil celkový koncept předloženého dokumentu. Přitom je to právě tento celkový koncept dokumentu, který je na předloženém materiálu nejproblematictější.

1. Koncepční linie – další pokles daňového zatížení

Pochybné, i když pro tuto vládní koalici „rozpočtové zodpovědnosti“ vůbec ne překvapivé, je přednostní orientace celkových daňových změn na další pokles zdanění. Jinak řečeno - na další záměrný pokles příjmů veřejných rozpočtů. Je velmi podivné a šokující, že ministerstvo financí této vlády vypracovává návrhy, které zcela očividně směřují proti - údajně úhelnému kameni vládního prohlášení – konsolidaci veřejných rozpočtů. Nebo o tu konsolidaci až tak nejde? Není hlavním cílem kroků této vlády spíše dekapitalizace státu a „vyřešení“ záměrně vytvořených problémů v oblasti veřejných služeb a transferů jejich následnou privatizací? Indicií, že vláda postupuje právě tímto způsobem, je bohužel příliš mnoho.

„Složená daňová kvóta by po daňové reformě měla klesnout z přibližně 35 % na 33 %“ (Kalousek: Daňová kvóta klesne, Právo 21. března 2011). Celkový pokles daňové kvóty o 2 procentní body v roce 2013 reprezentuje pokles budoucích příjmů veřejných rozpočtů o cca 80 mld Kč ročně !

Dlužno ještě dodat, že při snížení nekonsolidované daňové kvóty na 33 % se bude konsolidovaná složená daňová kvóta pohybovat mezi 30-31%. Česká republika se tak zařadí na přední místo zemí s nejnižším zdaněním v rámci Evropské unie.⁴ (Otázkou celkového působení daňových opatření na systém veřejných rozpočtů se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole)

Veřejné finance České republiky dosáhly za poslední dva roky nejvyšších deficitů v celé historii České republiky a ani vývoj v prvních měsících letošního roku nás nenaplnuje přílišným optimismem. Inkaso prakticky všech druhů daní se nachází výrazně pod úrovní dosaženou v roce 2010 a co horšího i výrazně pod předpoklady rozpočtu. Přitom ekonomika vykazuje známky oživení. Podle předběžných odhadů ČSÚ vzrostl HDP v I. čtvrtletí letošního roku o 2,5 %.

⁴ Mezinárodně srovnatelná je v zásadě pouze konsolidovaná daňová kvóta, ve které se - zjednodušeně řečeno - od čitatele, tj. objemu daní a pojistného odečítá objem daní a pojistného, které platí stát „sám sobě“ za své zaměstnance. V celé řadě zemí, se totiž platy státních zaměstnanců vyplácejí rovnou „v čistém“ tj. jednotlivé státní instituce již neodvádějí daně za své zaměstnance a odpadají tak protisměrné pohyby resp. přelévání mezi výdaji a příjmy státního rozpočtu. Tato konsolidovaná daňová kvóta se oficiálně příliš neventiluje, nicméně lze hodnotu této daňové kvóty pohodlně nalézt např. v návrzích státního rozpočtu v části „Veřejné rozpočty“.

Na těchto deficitech má prokazatelně největší podíl (mnohem větší než působení ekonomické krize) dlouhodobé systematické snižování daní a odvodů – především u nejvyšších příjmových skupin, OSVČ a firem. Příčinou deficitů je dlouhodobé a systematické rozrušování příjmové strany veřejných rozpočtů.

ČMKOS navrhovala tuto situaci přednostně řešit tam, kde vznikla – na příjmové straně veřejných rozpočtů. Vláda v reakci na tento stav přišla naopak s plošnými a málo promyšlenými škrty na výdajové straně v oblasti sociálních transferů nejpotřebnějším, v platech v rozpočtové sféře, redukci investic atd.

2. Koncepční linie – zaměstnanci jediným terčem pro zvyšování daní a odvodů

Je naprosto absurdní a šokující, že se při současném nedobrému stavu veřejných financí vláda předpokládá další výrazné snížení daní a pojistných odvodů u firem a osob samostatně výdělečně činných.

U firem jde především o přeměnu sociálního a zdravotního pojištění hrazeného zaměstnavatelem na daň z objemu mezd. Tato změna přinese oproti současnému stavu podnikům významnou úsporu a to jak z titulu poklesu sazby daně o dva procentní body (z 34 % na 32 %), tak i z titulu snížení stropu pro platbu této daně (pokles z dnešního 6 násobku průměrné mzdy na pouhý 4 násobek). Celkový efekt tohoto opatření se dá odhadnout v současných podmínkách cca 31 mld Kč.

U osob samostatně výdělečně činných jde především o razantní snížení sazeb zdravotního pojištění (pokles z dnešních 13,5 % na 6,5 %) a zvláště pak sociálního pojištění (pokles z dnešních 29,2% na 6,5 %).⁵ Dopad tohoto opatření – při zachování současného počtu OSVČ se podle minimalistických odhadů bude pohybovat okolo 6 mld Kč poklesu příjmů u sociálního pojištění a cca 1 mld Kč poklesu příjmu ze zdravotního pojištění.⁶

NEJVÍCE ŠOKUJÍCÍ VŠAK JE, ŽE SE TAK BUDE DÍT ZA SITUACE, KDY PRAKTICKY U VŠECH ZAMĚSTNANCŮ DOJDE K VÝRAZNÉMU ZVÝŠENÍ DAŇOVÉHO A ODVODOVÉHO ZATÍŽENÍ MEZD A PLATŮ.

U zaměstnanců jde především o důsledek zvýšení platby pojistného na zdravotní pojištění o 2 % a zatížení tzv. benefitů platbou pojištění a daně. Celkový nárůst zatížení zaměstnanců odhadujeme na cca 15 mld Kč.

Úlevy pro podnikatele a OSVČ (+ 38 mld Kč ročně) mají být tedy zaplacený nárůstem zdanění zaměstnanců (- 15 mld Kč ročně) a další vyvolanou redukcí sociálních dávek a veřejných služeb (- 23 mld Kč ročně).⁷ !!!

⁵ Důsledky takto extrémního poklesu sazeb na pokles příjmů sociálního (hlavně důchodového) ale i zdravotního pojištění v žádném případě nebudou eliminovány ani zvýšením vyměřovacího základu na dvojnásobek, ani - prozatím předpokládaným - zvýšením minimálních vyměřovacích základů zdravotního, ale především sociálního pojištění.

⁶ Odhad 6 mld Kč je odhadem MPSV. Jde o propočty v zásadě nepočítající s tím, že by vlivem právě této úpravy mohlo dojít k dalšímu – masivnímu nárůstu OSVČ a v tom, jak si ukážeme dále, tkví základní problém tohoto propočtu. Je nutno znovu připomenout, že tento propočet je prováděn na bázi roku 2011, při zahájení reformy v roce 2013 budou samozřejmě dopady – díky posunu makroekonomických parametrů mezi roky 2011 a 2013 vyšší.

⁷ Základní propočty jsou uvedeny v následujících tabulkách. Při propočtech vycházíme z úrovně zdanění roku 2011, tedy všech parametrů platných v letošním roce. Zde je nutno poznamenat, že sleva na poplatníka se pro rok 2011 snížila o 100 Kč jen přechodně (tzv. povodňová daň) a od roku 2012 a dále by se měla platit v původní výši 2070 Kč měsíčně.

Nejvíce (v relaci k příjmu) budou připravovaným daňovým „antijánošíkem“ postiženi zaměstnanci s nízkými příjmy. Např. zaměstnanci s hrubým příjmem 10 tis. Kč vzroste měsíčně odvodové zatížení jeho mzdy o 331 Kč. (200 Kč jako důsledek zvýšení zdravotního pojištění zaměstnanců o 2 % - neboť zaměstnavateli se, jak již bylo řečeno, recipročně o 2 % sníží) a v průměru o 172 Kč jako důsledek zatížení tzv. benefitů pojistným.⁸ Naproti tomu dojde k vynulování daně z příjmu v rozsahu 40 Kč měsíčně.

Pokud k celkovému zvýšení daňového a odvodového zatížení u tohoto poplatníka v roce 2013 (+331 Kč) navíc ještě přičteme cca 300 Kč, které jeho výdaje zatíží dvojnásobkem zvýšení DPH pro základní životní potřeby, potom bude činit celkový nárůst daňového zatížení tohoto poplatníka měsíčně 631 Kč, ročně potom 7573 Kč. Čili tento zaměstnanec „věnuje“ ročně na oltář „reforem“ koalice ODS-TOP 09-VV téměř jeden čistý měsíční příjem (86 %).

U dalších příjmových skupin budou pak důsledky reforem obdobné (i když ve vztahu k úrovni příjmů ne tak drastické):

- **zaměstnanec s průměrnou mzdou zaplatí navíc měsíčně 296 Kč (včetně DPH 596 Kč),**
- **s dvojnásobkem průměrné mzdy 521 Kč (vč. DPH 821 Kč),**
- **s trojnásobkem 746 Kč (vč. DPH 1046 Kč) atd.**

Jediní zaměstnanci, kterým opravdu klesne daňové zatížení a vykryje se i zvýšení DPH, budou zaměstnanci s velmi vysokými příjmy, které přesáhnou stropy pro sociální (4 násobek průměrné mzdy) a zdravotní (6 násobek průměrné mzdy) pojištění. K poklesu daňového zatížení u nich dojde i přesto, že se u nich nově navrhuje zrušení slevy na dani při překročení 4 násobku průměrné mzdy.

System daně z příjmu fyzických osob v kombinaci se systémem stropů⁹ v oblasti sociálního a zdravotního pojištění v sobě tedy i nadále obsahuje pro vysokopříjmové poplatníky výraznou daňovou degresi.

Takže např. zaměstnanec s 200 tis. příjmem měsíčně získá touto daňovou úlevou cca 477 Kč měsíčně, což mu bezpečně zajistí nejen kompenzaci předpokládaného zvýšení DPH, ale i další mírný pokles celkového zdanění.

⁸ Navrhovaný nový mechanismus v oblasti tzv. benefitů znamená, že benefit jako věcné plnění se přičte k hrubé mzdě zaměstnance a společně s ní bude podléhat odvodům pojistného a zdanění. Navrhovaná sleva na dani pro zaměstnance na úrovni 3000 Kč ročně tedy 250 Kč měsíčně v průměru může při výrazné míře shovívavosti eliminovat daňové dopady zdanění zaměstnaneckých benefitů, se kterým se nově přichází, v žádném případě však nemůže eliminovat předpokládané zatížení benefitů pojistným. Druhým problémem pak je, že tato sleva na dani bude pro pracovníky s nízkými příjmy (do cca 15 tis. Kč) fakticky neúčinná – protože oni žádné daně neplatí, a vůči zvýšenému pojistnému se nedá uplatit. To se může týkat odhadem minimálně 20 % zaměstnanců.

⁹ Maximální vyměřovací základ je stanoven dnes na úrovni šestinásobku průměrné mzdy – tj. 148440 Kč měsíčně. Tomu odpovídá zdravotní pojištění ve výši 6680 Kč měsíčně. Pokud by strop neexistoval (což platilo do roku 2007) pak by tento poplatník platil na zdravotní pojištění 9000 Kč měsíčně. Obdobně u sociálního pojištění hradí tento zaměstnanec 9649 Kč měsíčně oproti 13000 Kč, které by platil, pokud by strop neexistoval. Významnou úsporu však zavedení stropu znamenalo i pro zaměstnavatele, kteří dnes za tohoto zaměstnance platí maximální pojistné ve výši 50470 Kč oproti 68000 Kč, které by platili při neexistenci stropu .

ZDANĚNÍ ZAMĚSTNANCŮ SOUČASNÝ STAV 2011 (TABULKA 1)

Hrubá mzda	10000	25000	50000	75000	100000	200000
Superhrubá mzda	13400	33500	67000	100500	134000	268000
Maximální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění (6x)						148440
Maximální vyměřovací základ pro sociální pojištění (6x)						148440
Zdravotní pojištění placené zaměstnancem (4,5%)**	450	1125	2250	3375	4500	6680
Sociální pojištění placené zaměstnancem (6,5%)**	650	1625	3250	4875	6500	9649
Daň před slevou	2010	5025	10050	15075	20100	40200
Sleva na poplatníka*	1970	1970	1970	1970	1970	1970
Daň po slevě	40	3055	8080	13105	18130	38230
Čistá mzda	8860	19195	36420	53645	70870	145442
Zaměstnanec daň + pojistné	1140	5805	13580	21355	29130	54558
Podíl daně a pojistného placené zaměstnancem na hrubé mzdě (%)	11,4	23,2	27,2	28,5	29,1	27,3
Maximální vyměřovací základ pro platbu sociálního a zdravotního pojištění hrazeného zaměstnavatelem (6x)						148440
Zaměstnavatel - 34% zdravotní a sociální pojištění z hrubé mzdy	3400	8500	17000	25500	34000	50470
Podíl daně a pojistného placeného zaměstnavatelem na superhrubé mzdě	25,37	25,37	25,37	25,37	25,37	18,83
Podíl celkových daňových a pojistných plateb na superhrubé mzdě	33,9	42,7	45,6	46,6	47,1	39,2

ZDANĚNÍ ZAMĚSTNANCŮ 2013 NÁVRH MF ČR ZE DNE 18.3.2011 (TABULKA 2)

Hrubá mzda	10000	25000	50000	75000	100000	200000
Superhrubá mzda	X	X	X	X	X	X
Maximální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění (6x)						148440
Maximální vyměřovací základ pro sociální pojištění (4x)					98960	98960
Zaměstnanecké benefity	1316	1316	1316	1316	1316	1316
Zdravotní pojištění placené zaměstnancem (6,5%)*	736	1711	3336	4961	6586	9649
" - z toho zdravotní pojištění z benefitů	86	86	86	86	86	0
Sociální pojištění placené zaměstnancem (6,5%)*	736	1711	3336	4961	6432	6432
" - z toho sociální pojištění z benefitů	86	86	86	86	0	0
Daň před slevou	2150	5000	9750	14500	19250	38250
"- z toho daň z benefitů	250	250	250	250	250	250
Sleva na poplatníka*	2070	2070	2070	2070	0	0
Sleva na zaměstnance	250	250	250	250	250	250
Daň po slevě	0	2680	7430	12180	19000	38000
Čistá mzda	8529	18899	35899	52899	67982	145919
Zaměstnanec daň + pojistné	1471	6101	14101	22101	32018	54081
Podíl daně a pojistného placeného zaměstnancem na hrubé mzdě (%)	14,7	24,4	28,2	29,5	32,0	27,0
Maximální vyměřovací základ pro platbu soc. a zdr poj. zaměstnavatelem (4x)					98960	98960
Zaměstnavatel - 32% zdravotní a soc. pojištění z hrubé mzdy	3200	8000	16000	24000	31667	31667
Podíl daně a pojistného pl.zaměstnavatelem na "superhrubé mzdě"	24,2	24,2	24,2	24,2	24,1	13,7
Podíl celkových daňových a pojistných plateb na superhr. mzdě	35,4	42,7	45,6	46,6	48,4	37,0
Zvýšení (+) , snížení (-) měsíčního odvodového zatížení ZAMĚSTNANCŮ	331	296	521	746	2888	-477
Celkem za rok včetně nepřímých daní (300 Kč měsíčně)	7573	7153	9853	12553	38256	-2128
Roční „reformní poplatek“ českého zaměstnance jako % měsíčního příjmu	85,5	37,3	27,1	23,4	54,0	-1,5
Zvýšení (+) , snížení (-) měsíčního odvodového zatížení ZAMĚSTNAVATELŮ	-200	-500	-1000	-1500	-2333	-18802

3. koncepční linie – další snížení daňového a odvodového zatížení OSVČ

Je absurdní a šokující, že tato „reforma“ :

- dále snižuje již tak nízké daňové a odvodové zatížení OSVČ a tím
- prohlubuje rozdíl ve zdaňování mezi OSVČ a zaměstnanci, což vede
- k výraznému znevýhodnění zaměstnanců na trhu práce vůči OSVČ,
- a k jednoznačné podpoře „švarcsystému“,
- v konečném důsledku pak nevyhnutelně prohloubí destrukci veřejných financí

Hlavní důvod, proč dojde k dalšímu snížení daňového a odvodového zatížení OSVČ, spočívá v záměru výrazně redukovat sazby pojistného na sociální a zdravotní pojištění u OSVČ (sociální pojištění z 29,2 % na 6,5 %, zdravotní pojištění z 13,5 % na 6,5 %). Tento fakt se i přes předpokládané dvojnásobné zvýšení vyměřovacího základu projeví výrazným poklesem odvodu pojistného. Zároveň návrh předpokládá – v návaznosti na tuto úpravu – že dojde i ke snížení minimálního pojistného u OSVČ. Tímto způsobem dojde k poměrně razantnímu snížení daňového a odvodového zatížení i pro OSVČ s velmi nízkými příjmy.

Takže např. OSVČ s celkovým hrubým příjmem 10 tisíc Kč, klesne daňové a odvodové zatížení měsíčně oproti současnému stavu o 461 Kč. Což i tomuto poplatníkovi bohatě pokryje zvýšené výdaje spojené s DPH (300 Kč) a ještě mu 161 Kč zbude. Pro i tento poplatník tedy na reformě ODS-TOP09-VV fakticky vydělává.

Absolutně stejnou úlevu bude však konzumovat i OSVČ s hrubým příjmem 25 000 Kč (tj. na úrovni průměrné mzdy). Je to proto, že i tento OSVČ díky vysoké úrovni paušálního odpočtu neplatí žádné daně a pojistné jen na úrovni minim. OSVČ s příjmem 50 tis. Kč bude inkasovat celkovou úlevu 575 Kč měsíčně, 75 tis. – 1105 Kč, 100 tis. – 1540 Kč, 200 tis. – 3280 Kč měsíčně. (viz Tabulka 4)

Protisměrný pohyb ve zdanění mezi OSVČ tj. nárůst zdanění u zaměstnanců a pokles zdanění u OSVČ dále prohlubují rozdíl ve zdanění těchto skupin. Takže, zatímco zaměstnanec s průměrným příjmem 25 000 Kč odvádí dosud na dani a pojistném 5805 Kč, a „po novu“ to bude 6101 Kč (čili +296 Kč). OSVČ se stejným hrubým příjmem dnes odvádí 3476 Kč a bude odvádět jen 3015 Kč (čili -461 Kč).

Rozdíl v odvodovém a daňovém zatížení mezi zaměstnancem a OSVČ se tak zvýší u průměrné mzdy na 3086 Kč měsíčně. U dvojnásobku průměrné mzdy to je to již 9356 Kč měsíčně (14101 Kč zdanění zaměstnance – 4745 zdanění OSVČ), u trojnásobku 14571 Kč (22101 zaměstnanec - 7530 OSVČ), u osminásobku 30 929 Kč. Je evidentní, že tento narůstající rozdíl bude výrazně zvyšovat motivaci zaměstnance přestoupit do systému OSVČ.

To spolu s motivacemi zaměstnavatelů na úspore nákladů dále bude **podporovat rozvoj nepravého podnikání – tzv. švarcsystém**. Využitím práce OSVČ oproti zaměstnanci – či přechodem zaměstnance na OSVČ - zaměstnavatel vydělává na úspore plateb sociálního a zdravotního pojištění těchto zaměstnanců („po novu“ bude šetřit na platbě daně z objemu mezd). Náhrada zaměstnance s platem 10 000 Kč, prací OSVČ uspoří zaměstnavateli „ponovu“ 3200 Kč měsíčně, při průměrném platu (tj. 25000 Kč) 8000 Kč měsíčně, při dvojnásobku průměrného platu už 16000 Kč měsíčně, při trojnásobku průměrného platu pak 24 000 Kč měsíčně atd.

OSOBA SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÁ - SOUČASNÝ STAV (TABULKA 3)

Hrubý příjem	10000	25000	50000	75000	100000	200000
Paušální odpočet nákladů OSVČ (60 %)	6000	15000	30000	45000	60000	120000
Základ daně	4000	10000	20000	30000	40000	80000
Vyměřovací základ pro sociální a zdravotní pojištění (50% základu daně)	2000	5000	10000	15000	20000	40000
Minimální vyměřovací základ zdravotního pojištění	12370	12370	12370			
Minimální vyměřovací základ sociálního pojištění	6185	6185				
Zdravotní pojištění 13,5 % vyměřovacího základu	1670	1670	1670	2025	2700	5400
Sociální pojištění 29,2 % vyměřovacího základu	1806	1806	2920	4380	5840	11680
Daň před slevou	600	1500	3000	4500	6000	12000
Sleva na dani	1970	1970	1970	1970	1970	1970
Daň po slevě	0	0	1030	2530	4030	10030
Čistý smíšený příjem	6524	21524	44380	66065	87430	172890
Celkem daně a pojistné OSVČ	3476	3476	5620	8935	12570	27110
Celkem daně a pojistné zaměstnanec	1140	5805	13580	21355	29130	54558
Celkem pojistné zaměstnavatel za zaměstnance	3400	8500	17000	25500	34000	50470

OSOBA SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÁ - NÁVRH MF ČR 18.3.2011 (TABULKA 4)

Hrubý příjem	10000	25000	50000	75000	100000	200000
Paušální odpočet nákladů 60 %	6000	15000	30000	45000	60000	120000
Základ daně	4000	10000	20000	30000	40000	80000
Vyměřovací základ pro sociální a zdravotní pojištění (100% základu daně)	4000	10000	20000	30000	40000	80000
Minimální vyměřovací základ zdravotního pojištění	24740	24740	24740			
Minimální vyměřovací základ sociálního pojištění	21648	21648	21648			
Zdravotní pojištění 6,5 % vyměřovacího základu	1608	1608	1608	1950	2600	5200
Sociální pojištění 6,5 % vyměřovacího základu	1407	1407	1407	1950	2600	5200
Daň před slevou	760	1900	3800	5700	7600	15200
Sleva na dani	2070	2070	2070	2070	2070	2070
Daň po slevě	0	0	1730	3630	5530	13130
Čistý smíšený příjem	6985	21985	45255	67470	89270	176470
Celkem daně a pojistné OSVČ	3015	3015	4745	7530	10730	23530
Celkem daně a pojistné zaměstnanec	1471	6101	14101	22101	32018	54081
Rozdíl	1544	-3086	-9356	-14571	-21288	-30551
Celkem pojistné zaměstnavatele za zaměstnance	3200	8000	16000	24000	31667	31667
Zvýšení (+) , snížení (-) měsíčního odvodového zatížení OSVČ	-461	-461	-875	-1405	-1840	-3580
Celkem za rok vč.nepřímých daní (300 Kč měsíčně)	-161	-161	-575	-1105	-1540	-3280
Roční „reformní příplatek“ OSVČ jako % čistého měsíčního příjmu	-27,6	-8,8	-15,2	-19,7	-20,7	-22,3

Je naprosto zřetelné, že protisměrný pohyb ve zdanění zaměstnanců a OSVČ, kombinovaný navíc nárůstem DPH podnítl zájem – a to v první řadě na straně zaměstnanců - o možný přechod na „švarcsystém“. Lze dokonce konstatovat, že tímto opatřením dojde ke spojení zájmu zaměstnavatelů a zaměstnanců o přechod na „švarcsystém“ Jediným, kdo z toho vyjde jako poražený budou – jak jinak v logice této vlády – veřejné finance.

Detailní pohled na **negativní důsledky přechodu mezi zaměstnaností a OSVČ na veřejné finance** ukazuje následující přehled obsažený v tabulkách 5 a 6. Proto jen stručně - „pokles“ výhodnosti přechodu mezi zaměstnancem a OSVČ pro zaměstnavatele, který je dobře vidět v následujících tabulkách je jen důsledkem předpokládaného snížení pojistného placeného zaměstnavatelem za zaměstnance o 2 % body. Zaměstnavatel tedy o nic ve skutečnosti nepřijde. Naproti tomu se ukazuje markantní nárůst výhodnosti přechodu na švarcsystém pro zaměstnance.

Konkrétně řečeno, pokud přejde jeden zaměstnanec s průměrnou mzdou do švarcsystému, ztratí veřejné finance takový objem prostředků, který by stačil na úhradu důchodu pro jednoho důchodce na celý rok a ještě by zbylo na jeho plný třináctý důchod. To se navrhovatelům nezdá absurdní ? Skutečně zvláštní přístup vlády rozpočtové zodpovědnosti nebo spíše rozpočtové neodpovědnosti!

Již dnešní úroveň výrazného rozdílu ve zdanění OSVČ a zaměstnanců má výrazné národohospodářské dopady. Podle propočtů zdravotních pojišťoven by při setření rozdílu ve zdanění mezi OSVČ a zaměstnanci pracoval zdravotní systém s dodatečným příjmem v rozsahu cca 14 mld Kč. V důchodovém pojištění v současnosti rozdílné zdanění vede k deficitu cca 30 mld Kč.

Taková podpora tzv. soukromého podnikání, která je minimálně z poloviny tvořena daňovou optimalizací je absurdní a šokující. Absurdnější však je, když se ještě chce dále prohlubovat. Tento postup bude znamenat další prohloubení této ztráty o 1-2 mld Kč. Problém však je v tom, že tento absurdní systém do sebe vtáhne další zaměstnance. Pokud by šlo jen o 1 % zaměstnanců – činil by další dodatečný dopad pro veřejné finance minus 5 mld Kč, při 2 % 10 mld Kč atd.

MF ČR se proti výhradě nespravedlivého zdanění brání tezí, že to tomuto poplatníkovi tzv. „spočítá“ např. v oblasti důchodů. Tato „hrozba“ má ovšem dva vážné nedostatky.

Za první - výrazně rozdílné platby sociálního resp. důchodového pojištění umožní tomuto poplatníkovi založení poměrně masivního individuálního spoření. Opatření tedy není v jeho neprospěch, ale naopak. Prakticky OSVČ vyvazuje z obecné solidarity úhrady důchodů předchozí generaci, která probíhá v průběžném prvním pilíři. Jde tedy ve skutečnosti o skrytý opt out, jehož účastníky se – vědomě či nevědomě – stávají OSVČ.

Za druhé – zrušením důchodového pojištění hrazeného zaměstnavatelem a jeho náhrada daní z objemu mezd fakticky signalizuje směřování důchodového systému v prvním pilíři k jednotnému důchodu pro všechny, takže i z tohoto pohledu je „sankce“ nízkého důchodu pro OSVČ více než pofiderní.

Bilance přechodu zaměstnance na "Švarcsystém" – současný stav – Tabulka 5

Hrubá mzda /hrubý příjem	10000	25000	50000	75000	100000	200000
Zaměstnanec vydělá měsíčně	-2336	2329	7960	12420	16560	27448
Zaměstnavatel vydělá měsíčně	3400	8500	17000	25500	34000	50470
Veřejné finance prodělají	-1064	-10829	-24960	-37920	-50560	-77918
dtto ročně	-12768	-129948	-299521	455040	-606720	-935016

Bilance přechodu zaměstnance na "Švarcsystém" - dle návrhu MF ČR 18.3.2011 – Tabulka 6

Hrubá mzda /hrubý příjem	10000	25000	50000	75000	100000	200000
Zaměstnanec vydělá měsíčně	-1544	3086	9356	14571	21288	30551
Zaměstnavatel vydělá měsíčně	3200	8000	16000	24000	31667	31667
Veřejné finance prodělají	-1656	-11086	-25356	-38571	-52955	-62218
dtto ročně	-19870	-133031	-304271	-462853	-635462	-746619

II. Celková reformní bilance České republiky – vítězové a poražení

Klíčová otázka jakýchkoli reforem veřejných financí je vždy stejná – „Podílí se na reformě úměrně svým možnostem všechny skupiny a vrstvy obyvatelstva daného státu, či si má utahovat opasek jen některé skupiny (zatímco jiné si ho budou pohodlně povolovat?“ Podívejme se nyní – se znalostí jednotlivých parametrů „reformních snah“ této vlády - na vítěze a poražené tohoto procesu.

A. Vítězové

- Prvním jasným vítězem „reformních snah“ současné vlády budou **penzijní fondy**. Těm veřejné finance ročně vyvedou pro rozšíření jejich byznysu cca 21 mld Kč. Navíc se budou podílet na celkovém snížení daňového a odvodového zatížení podnikatelského sektoru (viz následující bod.)
- Dalším nesporným vítězem je **podnikatelský sektor jako celek**. Vítězství však bude diferencované. Část, kterou zasáhne zvýšení snížené sazby DPH, přirozeně může zaznamenat dočasné problémy spojené s adaptací na nové ceny. Nicméně vzniklé problémy budou nesporně překryty výrazným snížením daňového a odvodového zatížení firem v celkovém rozsahu minimálně 31 mld Kč.¹⁰
- Třetím nesporným – a pravděpodobně relativně největším - vítězem jsou **osoby samostatně výdělečně činné**. Nejen, že vládní koalice pro ně chce za každou cenu uhlíkat již v současné době naprosto extrémně nízké daňové a odvodové zatížení, ale svými návrhy ho chce dokonce ještě prohloubit. Současně vláda vytváří další silné stimuly pro nárůst „švarcsystému“. Připravované snížení daní a pojistného se bude pohybovat okolo 7 mld Kč ročně. Toto snížení těmto subjektům mimo jiné také bohatě vynahradí sjednocení sazeb DPH, které se jich jako spotřebitelů bude také týkat.¹¹
- **Zaměstnanci s velmi vysokými příjmy**. I těmto osobám (zhruba nad úroveň 6 násobku průměrné mzdy) bude vzhledem k prohloubení degrese celkového daňového a odvodového zatížení jejich mezd více než kompenzováno zvýšením cen z titulu sjednocení DPH (viz předchozí kapitola).

B. Poražení

- **Zaměstnanci**. Nesporným „reformním otloukánekem“ se stanou zaměstnanci. Budou to především oni, kdo bude platit většinu z předpokládaného inkasa DPH¹². K tomu se jim ještě zvýší zdanění v rozsahu minimálně o 15 mld Kč ročně. Přitom nemluvíme o tom, že by si jejich část dále měla připlácet 2 % z hrubé mzdy na penzijní fondy, případně platit školné apod.

¹⁰ Nesmíme zapomenout, že součástí daňové reformy bude také zavedení tzv. Jednotného inkasního místa. Je nesporné, že na tomto systému budou výrazným způsobem profitovat IT firmy – jak na investicích do hard - i softwaru tak i následně na provozu. Jen výchozí investice se bude podle našeho odhadu pohybovat okolo 10 mld Kč.

¹¹ Ale ne zcela. U OSVČ plátců DPH totiž výrazně rozšířena daňové optimalizaci prostřednictvím nákupu spotřebního zboží pro osobní potřebu tzv. přes firmu.

¹² Zvýšení snížené sazby z 10 % na 17,5% v roce 2013 reprezentuje nárůst inkasa ve výši cca 45 mld Kč. Tuto částku budou muset spotřebitelé nesporně zaplatit. Není však jisté, zda pokles DPH z 20% na 17,5 % (23 mld Kč) skutečně doputuje až ke spotřebiteli a zda spíše neposílí obchodní rozpětí obchodu.

- **Veřejné finance.** I když se tzv. reformy údajně dělají proto, aby se napravily veřejné finance, pravý opak je pravdou. Veřejné finance budou – zcela bezpochyby tím největším poraženým. Zvýšení DPH sice teoreticky přinese v roce 2013 cca 21 mld Kč (spíše však očekáváme méně – kolem 18 mld Kč).¹³ Obdobná částka se ovšem převede soukromým penzijním fondům. Zdálo by se, že tato operace je rozpočtově neutrální, ale není tomu tak. Ve veřejných financích tj. v institucích napojených na státní rozpočet případně další rozpočty (především ve zdravotním pojištění) bude chybět 10 – 12 mld Kč spojených se zvýšenými platbami těchto subjektů za zboží se zvýšenou DPH. K tomuto deficitu je nutno dále připočítat deficit, který vznikne při spuštění navržené daňové reformy – 23 mld Kč.¹⁴ Celkem tedy vznikne jen z těchto dvou reforem ve veřejných financích deficit ve výši 33 – 35 mld Kč.
- Veřejné finance však nejsou ve skutečnosti žádným subjektem. Vzniklé deficity tak vyvolají tlak na další redukce výdajů centrálních i také místních rozpočtů. To postihne prakticky všechny osoby závislé nějakým způsobem na příjmech z rozpočtu. V první řadě půjde **o zaměstnance rozpočtové sféry,¹⁵ a dále pak o všechny příjemce sociálních transferů z veřejných rozpočtů (důchodci, nezaměstnaní, invalidní občané, občané sociálně potřební atd).** (Aby bylo jasno nebavíme se o současných redukcích, ale o dalších redukcích spojených se spuštěním „reformy“.
- **Nemocní.** Rozpočty zdravotních pojišťoven jako celku pracují dnes se systémovým deficitem cca 7 mld Kč ročně. Sjednocením DPH se tento deficit zvýší zhruba na 15 mld Kč, snížení stropů zdravotního pojištění na straně zaměstnavatelů a snížení minimálního vyměřovacího základu OSVČ dále prohloubí tento deficit o dalších cca 2,5 - 3 mld Kč Celkem tedy 18 mld Kč. Řešení se již připravuje v rámci zdravotní reformy – je jím spoluúčast pacientů. Pokud by se měl plně odstranit zmiňovaný deficit, musela by spoluúčast pokrýt právě uvedených 18 mld Kč **(týká se v první řadě důchodců a rodin s malými dětmi).**

Shrneme-li základní principy navrhované reformy, pak je mimo jakékoli pochyby, že základní břímě reformy dopadne na námezdní pracující, na zaměstnance - a v rozporu s volebními programy vládních stran i vládním prohlášením - i na jejich nejnižší příjmové kategorie. Bude to právě tato skupina obyvatel, která bude - jako důsledek této reformy - nucena řešit rostoucí existenční problémy.

Lze se obávat, že důsledkem tohoto vývoje bude i rostoucí napětí ve společnosti, což nelze považovat za dobrý vklad pro její budoucí vývoj – tváří tvář výzvam, které pro naši společnost vytváří vývoj v našem okolí.

¹³ Viz. M. Fassmann, J. Ungerma Nová koaliční dohody o důchodové reformě z 10. března 2011, Opravdu je všechno jinak ? Pohledy 1/2011

¹⁴ Z toho reprezentuje snížení daní a pojistného u podnikatelského sektoru -31 mld Kč, snížení u OSVČ -7 mld Kč a zvýšení odvodového zatížení zaměstnanců + 15 mld Kč.

¹⁵ Tito zaměstnanci pak budou ve skutečnosti poraženými „ na druhou“